

SZENT ATANÁZ GÖR. KAT. HITTUDOMÁNYI FŐISKOLA

INSTITUTUM SANCTO ATHANASIO NOMINATUM

ATHANASIANA

Tematikus szám a Nikaiai Zsinat 1700. évfordulóján

59

Nyíregyháza
2025

ATHANASIANA

a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola folyóirata

Főszerkesztő:

Véghseő Tamás

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dobos András, Görföl Tibor, Garai Péter, Odrobina László,
Szilágyi Barnabás, Németh István, Földvári Katalin

A folyóirat Tudományos Tanácsadó Testületének tagjai:

S.E.R. Dr. Orosz Atanáz, megyéspüspök, Miskolci Egyházmegye
S.E.R. Dr. Martos Balázs Levente, segédpüspök, rektor, Központi Papnevelő Intézet
Prof. Baán István, professor emeritus, Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola
Prof. Dolhai Lajos, rektor, Egri Hittudományi Főiskola
Prof. Kustár Zoltán, tanszékvezető egyetemi tanár,
Debreceni Református Hittudományi Egyetem, Öszövetségi Tanszék
Prof. Thomas Mark Németh, tanszékvezető egyetemi tanár,
Bécsi Egyetem, Teológiai Kar, Történeti Teológiai Intézet
Prof. Puskás Attila, tanszékvezető egyetemi tanár,
Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Hittudományi Kar
Prof. Em. Szentmártoni Mihály SJ, professor emeritus, Pontificia Università Gregoriana
Prof. Várnai Jakab, tudományos munkatárs, Sapientia Szerzetesi Hittudományi Főiskola

A szerkesztőség címe:

Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola
H 4400 Nyíregyháza
Bethlen G. u. 13–19.
Tel./Fax: +36/42/597-600
www.szentatanaz.hu//athanasiana
kiadvanyok@szentatanaz.hu

Postacím:

H-4401 Nyíregyháza, Pf. 303.

Felelős kiadó:

Galambvári Péter mb. rektor

© Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, 2025

ISSN 1219-9915

Megrendelhető a fenti címek bármelyikén
Az egyes számok ára: 1.000 Ft

Tartalom

Előszó.....	7
Görföl Tibor: Beszélgetés John Behrrel	11
Johannes Oeldemann: Nikaia az ökumenikus párbeszédben	23
Baán István: ww.nikaia325	43
Puskás Attila: Arius redivivus? A Nikaiai Zsinat krisztológiaiával kapcsolatos kételyek a kortárs teológiában	55
Gyurkovics Miklós: Monarchiánus és ariánus krisztológiai értelmezések Alexandriában a 4. század elején	81
András Szabolcs: A nikaiai konszenzus a mai ortodoxiában	99
Puskás Bernadett: Az Apostolos Deészisz	119

KÖNYVISMERTETÉS

Pauwlik Zsuzsa Orsika: Soltész János: A mértékletesség erényének lényege és távlatai az erények teológiatörténetének tükrében	133
Soltész János: Renzo Gerardi: A szeretet öröme. A keresztény élet teológiája az Ordo Amoris fényében	136

Soltész János: *A mértékletesség erényének lényege és távlatai az erények teológiatörténetének tükrében*, Erkölcssteológiai Munkák V., Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola, Nyíregyháza 2023, 262 p. ISBN 978-615-6201-27-0

A Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola Erkölcssteológiai Tanszéke kiadásában megjelent munka az erkölcsi erények újra felfedezésének jegyében született szakmai dolgozat. A mértékletesség erényének kiemelését az motiválta, hogy a mai kor embere arra kényszerül, mértékletesen fogyasszon, tervezzen és valósítsa meg elgondolásait az élet szinte minden területén. A háttérben meghúzódik Aquinói Szent Tamás gondolata, aki a gyakorlati élet szempontjából elsődlegesnek tartotta ezt az erényt, mivel az emberi lét legfontosabb szükségleteit érinti, fontossága vitathatatlan.

A szerző öt fő részben tárgyalja anyagát. Az első részben a fogalmak tisztázásával találkozunk, melyben az erény, az erénytan, a mértékletesség általában és a mértékletesség mint erkölcsi erény szerepel.

A másodikban a klasszikus görög filozófia áttekintése következik a pre-szókratikusoktól kezdve Platón és Arisztotelész gondolatain át a hellenisztikus etikákkal bezárólag.

A harmadik rész a bibliai szempontokat tartalmazza mindkét szövetség vonatkozásában, különös tekintettel Szent Pál erénytani sajátosságaira. Ő a korábbi erénytant a szeretet teológiai erényének fényével új megvilágításba helyezte. Ebben a részben találjuk még a mértékletesség erényének jellegzetes bibliai formái, a józanság, az önmehtagadás és a böjt rövid bemutatását.

A negyedik fő rész az erkölcsi erények teológiatörténeti áttekintése napjainkig, melynek tükrében a mértékletesség részletes vizsgálat alá kerül. Sajátos kiindulást jelent Alexandriai Kelemen és Órigenész felfogása és részletekbe menő fejtegetése. Ők az elsők, akik megfogalmazzák, hogy a pogány kultúrából származó erkölcsi erények beilleszthetők Krisztus követésébe. A patrisztikában a IV–V. század a nagy egyházatyák tanításainak kora. Vitathatatlan a nyugati atyák, különösen Ambrus, Ágoston és Nagy Szent Gergely szerepe az erénytan alakításában, ugyanakkor sokszor méltatlanul elhallgatott a keleti atyáknak, mint Nagy Szent Bazil, Aranyszájú Szent János, valamint Johannes Cassianus szerzetesi szabályzatának és más szerzőknek a tanítása, mert ezek az erkölcsi élet gyakorlatában fontos szerepet játszottak. A következő, már a második évezredhez kapcsolódó szerző Aquinói Szent Tamás, aki az erénytan legkiemelkedőbb egyénisége, aki csúcsra emelte az erények kifejté-

sét a „Summa Theologica” című munkájában. Ő az általános erkölcsan utáni második részt, a speciális erkölcsant teljesen az erényeknek szentelte. Az erények hierarchiáját oly módon állította föl, hogy tulajdonképpen minden más erény a fő erények alá rendezhető. Lényeges változást a későbbi szerzők sem hoztak a rendszerben. A nominalizmus és a kazuisztika visszavetette az erényekről való gondolkodást. Ez egészen a XIX. századig tartott, amikor az erkölcssteológia megújításán dolgozó szerzők, többek között J. M. Sailer, önmagunk megjobbításának eszközeként újra foglalkoztak az erények szerepével. Ezt az irányt erősítette F. Tillmann is, aki az erényekben rejlő dinamizmust látta fontosnak a Krisztus-követés folyamatában. J. Pieper konkrétan Szent Tamás tanítását eleveníti föl újra egészen részletesen, mert szerinte a XX. század erkölcsa nem nélkülözheti azt. A XX. század talán legnagyobb erkölcssteológusa, B. Häring „Krisztus törvénye” című művében szintén minden főerényt részletesen tárgyal. Őt is követve, az erkölcssteológusok műveikben valamilyen mértékben mind foglalkoznak az erényekkel, akik között meg kell említeni K. Demmer, S. Pinckaers, H. Weber és E. Schockenhoff nevét. K. Rahner pedig a mértékletességet a mai kor aszkézisének nevezi, és sürgeti azokat a formákat, melyek a régi aszketikus gyakorlatokon túl a mértékletességet újra termékeny erkölcsi értékke teszik minden ember számára, mert elkerülhetetlen, hogy a mértékletesség a mai ember számára ne váljék a legjobb szokássá.

Az ötödik fő rész a mértékletesség erényének gyakorlatával és távlataival foglalkozik. Ez a dolgozat lehangsúlyosabb része. Több irányvonal is megjelenik itt a tematika kidolgozásánál. Az első kettő az aszkézis és a böjt hagyományos alapfogalmainak tárgyalása, melyek hosszú történeti háttérrel rendelkeznek, s a mértékletesség szempontjából elhagyhatatlanok. Mellettük azonban újabb szempontok lépnek elő. Önállóan kell vizsgálni a mértékletesség és a szexuális differenciálódás kapcsolatát, mely új kihívásokkal állítja szembe korunk emberét. Nem hanyagolható el a mértékletesség erényének az üzleti élettel való kapcsolata, mely mind a vállalkozók, mind a munkavállalók szempontjából kérdéseket és megoldásokat vet fel. Egyre fontosabb a mértékletesség szociális és ökoetikai kapcsolatának jövőt meghatározó vizsgálata. Nem tagadható az sem, hogy a mértékletességnek a jogászai szemléletmódra is komoly hatást kell gyakorolnia, olykor az egyén, máskor pedig a közösség szempontjainak pártatlan harmonizálásában.

A jelen dolgozatnak sajátos értéke, hogy ilyen széles körű elemzés a mértékletesség témájában sem a közelmúltban, sem korábban nem jelent meg

hazánk teológiai irodalmában. Elénk állítja az erények újra történő aktualizálásának lehetőségét és szükségességét. Ugyanis a mértékletesség erényének sok „feladata” van, mert a személyi és a közösségi élet, valamint a teremtett világ értékei nem őrizhetők meg a mértékletességhez tartozó fogalmak és szempontok újragondolása és megvalósítása nélkül. A téma kifejtése széles körű szakirodalomra épül. A feldolgozás teológiai jellegű, meghatározott részei magasabb szintű teológiai tanulmányok jegyzeteként is használatos.

Dr. habil. Pauwlik Zsuzsa Orsika